

Profesor Dmytro Buczko (1937–2014) Wspomnienie o wybitnym uczonym i dobrym człowieku

Jedenastego lutego 2014 roku odszedł na zawsze nasz Kolega, wieloletni przyjaciel i uczestnik wielu polskich konferencji onomastycznych, Profesor Dmytro (Hryhorowycz) Buczko. Nie tylko dla rodziny, ale także dla szerokiego grona Jego bliskich znajomych było to bolesne przeżycie. Wiadomość przyszła niespodziewanie, a wszystkim, którzy Go znali, trudno było uwierzyć, że ten witalny, dowcipny, energiczny człowiek nie pojawi się już na spotkaniach naukowych, nie podzieli swą ogromną wiedzą i doświadczeniem.

Urodził się 8 listopada 1937 roku w małej miejscowości Zakopce (część wsi Sucha Wola) w pow. lubaczowskim (woj. lubelskie). Jesienią 1945 roku Jego rodzina podzieliła los wielkiej rzeszy ludności pogranicza polsko-ukraińskiego, którą wyrwano z wielojęzycznej, wielokulturowej, wielowiekowej wspólnoty i skierowano w dwie przeciwne strony: Polaków na zachód, Ukraińców na wschód. Mały Dmytro wraz z rodziną był deportowany do miasteczka Kozłów w rejonie tarnopolskim na Ukrainie. Z domu wyniósł znajomość polszczyzny w jej kresowym wydaniu.

Studia na Uniwersytecie Lwowskim na kierunku filologicznym ukończył w roku 1960, po czym rozpoczął pracę w Instytucie Nauk Społecznych Akademii Nauk Ukrainiejskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (USRR), gdzie zetknął się z wybitną postacią ukraińskiego życia naukowego, prof. Łucją L. Humec'ką, która

stała się dla Niego mentorem i zarazem wzorem uczonego¹. Po sześciu latach spędzonych w Instytucie Nauk Społecznych Akademii Nauk Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej następane trzy przepracował na uniwersytecie w Czerniowcach, po czym powrócił do Lwowa, aby w Katedrze Języka Ukraińskiego na Uniwersytecie Lwowskim przygotować tzw. „kandydacką” (odpowiednik polskiej doktorskiej) dysertację, poświęconą toponimom ukraińskim na *-ivci / -ynci*². Opiekunem naukowym pracy był prof. I. I. Kowałyk, znakomity ukraiński językoznawca. Po uzyskaniu doktoratu Dmytro Buczko powrócił na uniwersytet w Czerniowcach, gdzie kierował katedrą języka ukraińskiego. W 1993 roku uzyskał habilitację (ukraińska „dysertacja doktorska”) na podstawie monografii poświęconej ojkonimii Pokucia³, zaś w 1994 został profesorem. Przeniósł się do Tarnopola, na tamtejszą wyższą uczelnię (Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Wołodymyra Hnatiuka), gdzie kierował katedrą języka ukraińskiego i językoznawstwa ogólnego, a od 1999 roku – katedrą języków słowiańskich. Z właściwą sobie energią tchnął życie w uczelnianą twórczość publikacyjną, m. in. redagując czasopismo „Наукові записки, Серія: Мовознавство”. Organizował spotkania i konferencje naukowe, wykladał na kilku uczelniach wyższych Ukrainy. Przez pewien czas (1998–2003) pracował jako profesor nadzwyczajny w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Z Polską przez całe swoje życie naukowe utrzymywał żywe kontakty, uczestnicząc w licznych konferencjach i zjazdach językoznawczych. Przez długi czas On i Jego żona, Hanna Buczko, byli jedynymi przedstawicielami Ukrainy na odbywających się systematycznie konferencjach onomastycznych w Polsce i Czechosłowacji, a także we wschodnich Niemczech (ściślej: NRD, czyli Niemieckiej Republice Demokratycznej). Spotykało się na nich stałe grono onomastów z tych krajów, co sprzyjało wytworzeniu się pewnej nieformalnej wspólnoty naukowej, połączonej podobnymi założeniami metodologicznymi. Dzięki uczestnictwu małżeństwa Dmytra i Hanny Buczków na konferencjach tych prezentowana była onomastyczna problematyka ukraińska, zaś dorobek zachodniosłowiańsko-niemiecki mógł być przedstawiany i wykorzystywany na Ukrainie. Dmytro Buczko uczestniczył także w konferencjach onomastycznych np. w Austrii i Białorusi. Dzięki tej aktywności był zawsze doskonale zorientowany w aktualnej slawistycznej problematyce onomastycznej. Znalazło to swój wyraz w Jego udziale w pracach Komisji Onomastycznej przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów. Swą wiedzą slawistyczną dzielił się na wielu konferencjach krajowych, w tym – kongresach ukrainistycznych.

¹ Пор. Ю. Карпенко, *Талановитий дослідник, видатний ономаст* [в:] „Наукові записки”, Серія: Мовознавство, Періодичне видання 1 (16) 2007, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль 2007, с. 5–14.

² Д. Бучко, *Українські топоніми на -івці, -инці*. Автореферат, Львів 1972, с. 22.

³ Idem, *Походження назв населених пунктів Покуття*, Львів 1990, с. 143.

Był doskonale wykształcony i odczytany, świetnie znał zarówno starsze, jak i najnowsze dzieła z zakresu onomastyki, która była Jego główną dziedziną zainteresowania naukowego. Poglębianie wiedzy łączył z pracowitością. Jego dorobek to ponad 150 prac naukowych poświęconych głównie toponimii, chociaż wspomnieć trzeba także cenne opracowania z historycznej leksykografii Ukrainy⁴.

Należał do tych naukowców, którzy zajmowali się swoimi tematami z potrzeby serca, nie tylko rozumu. Nauka Go interesowała i pochłaniała, miał żywy umysł, był otwarty na nowatorskie idee, chłonał nowe inicjatywy i chętnie się do nich przyłączał. To był Jego świat, który dzielił z żoną, Hanną Buczko, również językoznawczynią i onomastką. Dzięki kontaktom z onomastami zachodniosłowiańskimi i uczestnictwu w konferencjach nazewniczych poznał projekt „Słowiańskiego atlasu onomastycznego”. W tej koncepcji chodziło o jednolity schemat strukturalnego opisu i klasyfikacji nazw miejscowych Zachodniej Słowiańszczyzny; projekt opracował i opublikował w 1988 r. zespół złożony z R. Šrámka (Czechy), E. Eichlera (Niemcy), H. Borka (Polska) i M. Majtána (Słowacja). Dmytro Buczko uważał, że dla celów porównawczych należy tę samą koncepcję rozszerzyć na obszar Ukrainy⁵. Wspominał o tym we wstępie do swojego słownika *a tergo* oikonimów Ukrainy: „Spodziewamy się – pisał – że słownik ten przyczyni się do rozwoju badań o charakterze arealnym i strukturalno-słowotwórczym nazw miejscowości na terenie całej Ukrainy, stworzy doskonałą bazę dla ułożenia *Słowiańskiego Atlasu Onomastycznego*”⁶. Interesował się wymiarem praktycznym badań toponimicznych, udzielając się jako ekspert w ciałach standaryzujących ukraińskie nazwy geograficzne.

Poświęcił kilka publikacji problematyce swojej rozprawy doktorskiej o toponimach na *-ivci* / *-ynci*, między innymi śledząc ich rozprzestrzenianie się z zachodu na wschód oraz nawiązanie słowackie i południowosłowiańskie. Jego słownik *a tergo* ukraińskich nazw miejscowości zawiera 41755 haseł i jest pierwszym takim słownikiem dla Ukrainy, jednym z niewielu dla Słowiańszczyzny⁷.

Ciekawą i cenną inicjatywą była także publikacja słownika ukraińskiej terminologii onomastycznej, we współautorstwie z Natalią Tkaczową⁸. Liczne zmiany, jakim uległ zasób onomastycznej terminologii pod koniec XX i na początku XXI wieku, zdezaktualizowały zestaw haseł zawartych w wielojęzycznym słowniku lingwi-

⁴ Idem, „Словарь малоросійського наречія” О. Павловського (з історії української мови), Київ 1970, s. 91–115.

⁵ Idem, *Засади укладання Ономастичного атласу України* [w:] „Наукові записки Тернопільського педуніверситету”, Серія: Мовознавство, вип. 1, Тернопіль 1998, s. 35–39.

⁶ Idem, *Інверсійний словник ойконімів України* / D. B u c z k o, *Słownik a tergo oikonimów Ukrainy*, RW KUL, Lublin 2001, s. 7. Książka (licząca 323 strony) zawiera przedmowę w czterech językach: polskim, ukraińskim, angielskim i niemieckim.

⁷ Autor we wstępie wskazał wzór dla swojej pracy, czeski słownik *a tergo* K. O l i v y, *Retrogradní slovník k dílu Dr. Antonína Profouse „Místní jména v Čechách”*, I-V, Praha 1976. Podobny słownik dla Polski opracowały E. J a k u s - B o r k o w a, K. N o w i k *Nazwy miejscowości w Polsce. Układ a tergo*, Opole 2010.

⁸ Д. Бучко, Н. Ткачова, *Словник української ономастичної термінології*, Харків 2012.

stycznej terminologii słowiańskiej z lat siedemdziesiątych XX w. oraz późniejszym słowniku terminologicznym słowiańskiej onomastyki z 1983 r. Słownik D. Buczki i N. Tkaczowej wpisał się w terminologiczny nurt badawczy ICOS, zasygnalizowany na spotkaniu w Pizie w 2007 r. W słowniku wykorzystano metody nowoczesnego terminoznawstwa i zarejestrowano najważniejsze osiągnięcia w zakresie onomastyki słowiańskiej w wykazie, liczącym blisko 400 różnorodnych pozycji (w tym bardzo wiele polskich). *Slovník* zawiera ponad 2000 haseł, a prócz tego zarys badań nad ukraińską terminologią lingwistyczną (w szczególności: onomastyczną) i wykaz podstawowych źródeł historycznych do badań onomastycznych.

W roku 2013 Dmytro Buczko wraz z żoną wydał swoisty podręcznik onomastyki, poświęcony historycznej i współczesnej onomastyce ukraińskiej⁹. Znalazły się w nim opublikowane i nowo napisane artykuły, poruszające najistotniejsze – zdaniem autorów – zagadnienia teoretyczne. Są tu także rozdziały, zawierające ważne i często unikalne materiały źródłowe. Ten tom, jak się okazało, był już ostatnim podsumowaniem dorobku naukowego Dmytra Buczki.

W 2007 roku z okazji jubileuszu 70. urodzin koledzy i przyjaciele ofiarowali Mu swoje prace; ukazały się one w zbiorze wydanym przez uniwersytet w Tarnopolu¹⁰. Krąg osób, którzy nadesłali swoje prace, dobrze ilustrował nie tylko zakres naukowych zainteresowań Jubilata, ale także Jego związki ze światem nauki w całej Ukrainie i w innych krajach (Czechach, Polsce, Rosji). Interesujący, ciepły portret Profesora przedstawił J. Karpenko z Odessy. W tym portrecie znalazłam Dmytra Buczkę takim, jakim Go znałam od wielu, wielu lat. Pełen humoru, patrzył na świat trzeźwo, ale zawsze z optymizmem, którym zarażał rozmówców i korespondentów. W przyjaźni był bezpośredni, szczery i niezwykle uczynny. Ujmowało Jego oddanie nauce i rodzinie, o którą dbał i bardzo się troszczył. Energiczny, wesoły i serdeczny, pozostanie w naszej pamięci jako znakomity śpiewak o pięknym, głębokim głosie, uświetniający wieczory towarzyskie na konferencjach onomastycznych.

Zmarł po krótkiej chorobie w Tarnopolu, 11 lutego 2014 roku.

Ewa WOLNICZ-PAWŁOWSKA

⁹ Г. Бучко, Д. Бучко, *Історична та сучасна українська ономастика*, Чернівці 2013.

¹⁰ *Наукові записки*, Серія: *Мовознавство*, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль 2007. Tom zawiera bibliografię prac naukowych Dmytra Buczki do 2007 roku.